

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
197

פרשת ראה

שם לגנאי

וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאֶבְדַתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא (יב, ג). פירש"י שאיבוד שמם הוא לכנות להם שם לגנאי, שאם קוראים היו אותה 'בית גליא' קורין לה בית כריא, 'עין כל' קורין לה עין קוץ. והוא כברייתא שבמסכת עבודה זרה (בשלהי דף מה ע"ב ואילך) בשם רבי עקיבא, וכן הוא בספרי (ראה, סא). שלמד שצריך לכנות לה שם ממה שכתוב 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא', ושצריך להיות שם לגנאי ממה שכתוב (בדברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך... שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא", שאם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא, עין כל, עין קוץ. ופירש"י (בע"ז שם) וכן פירש הערוך (ערך עין כל) שבית 'גליא' הוא מלשון גובה, וכמו 'גל', ובית 'כריא' הוא מלשון חפירה ושפלות, וכלשון הכתוב (בירמיה יח, כ) "כרו שוחה". ועוד פירש הערוך (שם) וכן פירש רבינו גרשום (בתמורה כח ע"ב) שבית 'גליא' משמעו גלויה ומפורסמת לכל, ובית 'כריא' משמעו לכלות עיניהם, ומלשון בית הכלא. ורש"י (שם) פירש עוד, שבית 'כריא' משמעו בית הכסא וכמו 'כרו שוחה'.

כרע קרס

וכבר הזהירה תורה (בשמות כג, ג) "ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פיך", ולמדו מכך במסכת סנהדרין (בדף סג ע"ב) שהנודר בשם עבודה זרה והמקיים בשמו הרי זה בלא תעשה זה, כמו שאמרו כברייתא, וכן הוא במכילתא (פ' משפטים, מס' דכספא כ), שמה שהזהיר הכתוב 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו' הוא שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית, ומה שהזהיר 'לא ישמע על פיך' הוא שלא ידור בשמו, ולא יקיים בשמו, ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו. ושם הביאה הגמרא מאבחה דשמואל בשם רבי יוחנן ששם עבודה זרה שכבר הזכירה תורה מותר להזכיר שמה, וכגון מה שכתוב (בישעיה מו, א-ב) "כרע בל קורס נבו היו עצביהם לחיה ולבהמה נשואותיכם עמוסות משא לעיפה, קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא", ושם הזכירה זאת התורה לגנאי גדול, כמו שפירש רש"י (בישעיה שם) בשם רבינו גרשום מאור הגולה, ששחק הכתוב מאלהותיהם של כבל שכרעו וקרסו כמי שיש לו חולי מעים ואינו מספיק לישב על מושב בית הכסא עד שהוא נתרו. ועל כך אמר רב נחמן (בסנהדרין שם) שכל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה, כמו שהתלוץץ הכתוב מאלהותיהם של כבל.

עשרה שמות

ובמכילתא (שם) וכן במסכת סנהדרין (בדף קט ע"א) הובא בשם רבי נתן שהוא שאמרו אנשי דור הפלגה "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם" (בראשית יא, ד), שנתכוונו לשם עבודה זרה, וכענין 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו', ובשם רבי הובא במכילתא (שם), שהזהיר בזה הכתוב שלא תזכירו שם אלהים אחרים לשבח, אבל תזכירו לגנאי וכענין הכתוב 'שקץ תשקצנו', ומנה עשרה שמות בהם נקראת העבודה זרה בכתובים בלשון גנאי ופגם, והם, חרם, שקץ, תועבה, פסל, מסכה, אלילים תרפים, עצבים, גילולים, שיקוצים, חמנים, וכנגד זה המקום ב"ה קרוי בעשרה לשונות של שבת, א"ל, א"להים, ש"די, צ'באות, אהיה אשר אהיה, חנון ורחום, ארך אפים ורב חסד ואמת, חסין י"ה, וסיים שעל כך אמר דוד (בתהלים צב, טו) "להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו". וכן מנו גם בתורת כהנים (פ' קדושים, ריש פרשה א, יא) ובאבות דרבי נתן (לה, ג) בשינויים. ומה שמנו במכילתא אחר עשר שמות גנאי לעבודה זרה, כתב השבות יהודה (במכילתא שם) שהן כנגד עשר ספירות דקליפה, ועוד

כח אחר מעורב בהן קדוש המחיה אותן כמובא בדברי רבינו האר"י בשער הכוונות (דרושי תפלת השחר ג) ובשער הפסוקים (פ' כי תבוא), ובסוד "עשתי עשרה יריעות" (שמות כו, ז), ובסוד "אחד עשר יום מחורב" (דברים א, ב), ואחד עשר סממני הקטורת, ואחר עשר אלופי עשוי, וכנגדם הם עשרה שמות הקודש, כנגד עשר ספירות דקדושה עם כח הנקודה העליונה המחיה את כולם, והם יכניעו את האחד עשר שמצד הקליפה להוציא בלעה מפיה, הוא אותו ניצוץ הקדוש המחיה אותם, והיו כלא היו. וכן פירש המלבי"ם (פ' קדושים, אות ז).

אבר למטה תאבדון למעלה

ובזה מתקיים 'ואבדתם את שמם', כמו שכתב החיד"א במראית העין (ע"ז שם) שכאשר מכנים להם שם לגנאי נכנעים הקליפות, וכענין המבוא בדברי רבינו האר"י בשער הכוונות (דרושי עלינו לשבח א) שכאשר אנו אומרים 'שהם משתחיים להבל וריק ומתפללים אֵל אֵל לא יושע', בזה נכנעים הקליפות. וכבר כתב כן בספר הקנה (דף י' ע"א, מצוה לאבד ע"ז) שכאשר מאבדים דרך הקליפה הנאחזת בקדושה למטה, משיבים בזה ענפי הקדושה למקורם, ועל זה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא במסכת עבודה זרה (שם) בציווי הכתוב 'ואבדתם את שמם', שלרבי אליעזר בא הכתוב לצוות לשרש אחר העבודה זרה בכדי שלא להניח חלילה מקום לטעות, ולרבי עקיבא בא הכתוב לצוות בזה לשנות שמם לגנאי כאמור, ובאמת לא נחלקו, אלא הכי קאמר במקום שכבשו ישראל, צריך לאבד שמם, ובמקום שלא נכבש ולא עלה בידם לעקור העבודה זרה כראוי, צריך על כל פנים לשנות את שמם, ולכך עיקר מצוה זו היא בארץ ישראל, כמו שאמר הכתוב 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא', מפני ששם כל המחשבות רעות פוגמות, ולכם צריכים לנתן ולגדוע שם האלילים בכדי שיתוצו ויוגדעו גם מארץ ישראל הטהורה והנקיה שלמעלה בעליונים. ורמז לדבר, שתיבת 'אבד' במילואו הוא אל"ף ב"ת דל"ת, וכאשר תקח האותיות השניות שבהם הם 'ליל', לרמז שכאשר נאבדו למטה יסתלק הלילה וישאר האור לבדו בארץ. וכמו כן, אם יתחלפו אותיות אב"ד בא"ת ב"ש ד"ק עולים כמנין 'תת', לרמז שמיד בהסתלק הלילה כאמור, אומר הקב"ה לכנסת ישראל "ראה החלותי ת"ת לפניך" (דברים ב, לא), שמתעלית המלכות מנפילתה בארץ ומתאזרת בגבורה להכניע ולבער כל הכוחות החיצונים מן הארץ הטהורה, וזהו 'אבד' למטה וכנגד זה 'תאבדון' למעלה.

חסד דין רחמים

והוא כמו שכתב המגלה עמוקות (פ' ואתחנן, אופן קעה) שבארץ ישראל נשפעים תדיר שמות ה' ב"ה בהם מנהיג הוא את עולמו, שהם שמות שמצד החסד הדין והרחמים, וסימנם חד"ר, ולכך רצה משה ליכנס לארץ ישראל, בכדי להשיג השגות שמות אלו, כמו שאמר הכתוב (בתהלים מו, ט) "לכו חזו מפעולות ה' אשר שם שמות בארץ", ודרש זאת רבי אליעזר במסכת ברכות (בדף ז ע"ב) מלשון 'שמות', שהשם גורם לאדם את מהותו, ואמרו על כך בזוהר נח (בדף ס ע"א) ושמות (בדף ה ע"א) שכשם שעושה הקב"ה שמות ברקיע כן הוא עושה בארץ בשמות בני האדם, אמנם עיקר הדבר הוא בארץ ישראל דויקא ששם מתנוצצים שמות הקודש כאמור, ואין כן בחוצה לארץ, שהרי כבר גזרו יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים טומאה על ארץ העמים, כמובא במסכת שבת (בדף יד ע"ב), לפי שאויר חוצה לארץ מטמא,

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועת והצלחת:

אביאל בנימין בן גלינה, יוסף בן אלישבע הדסה, דוד בן חנה, יגאל בן מזל ויוסף

להקדשות ניתן לפנות בטל' 076.599.599.1

לעילוי נשמת

שיינא בת מיכל, גאולה בת דינה

חי בן סימה

דבורה יעל בת בתיה ע"ה

כי הוא מדור הקליפות, אבל בארץ ישראל אין שליטה לקליפות, כענין שהתפלל דניאל (ט. ה) "הטה אלהי אונך ושמע פקח עיניך וראה שממתינו והעיר אשר נקרא שמך עליה", ונרמז בזה שגם האויר והחלל של ארץ ישראל מקודש בלתי לה' לבדו ללא אחיזת החיצונים, וכענין הכתוב (בתהלים כד א) "לה' הארץ ומלואה", שאף המילוי והאויר של ארץ ישראל הוא לה'.

אשר שם שְמוֹת בארץ

וזהו עיקר מהותה של ארץ ישראל האחוּדה ודבוקה בשמות בני ישראל, כמו שביאר השיר ידידות (שם בתהלים מו, ט) שהוא פשוט הכתוב כקריאתו 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שְמוֹת בארץ', שהוא מלשון שממה, כי הוא כמו שאמרו באיכה רבה (ד, יד) שמאחבתו יתברך לישראל כאב החומל על בנו כילה חמתו על עצים ואבנים והחריב המקדש, ולא שפך חמתו על ישראל חלילה, שסוף דבר תהיה תקומה לשמות בני ישראל, וישוכו לארץ ויקימוה משימותה ומאחיזת החיצונים, ויאבדו שמם מן הארץ. וכמו שכתב הבאר מים חיים (כפ' בשלח) שעל זה נאמר (בישעיה מד, ה) גבי שיבת ישראל לארץ לעתיד "זה יאמר לה' אני... ובשם ישראל יכנה", כי 'שם' היא מידת המלכות כמוכא בדברי רבנו האר"י בשער הכוונות (דרושי כוונות קרי"ה), יזכו כולם לתקן ולהעלות כל חלקי הקדושה שמשורש נשמתם אשר נפלו לאחיזת החיצונים, ובוזה יהיו כולם כענין 'שם', ויהיו נקראים בשם ישראל. ועל כך אמרו בויקרא רבה (לב, ה) שבזכות שלא שינו ישראל את שמם במצרים נגאלו, שלא שינו אותם להיות נמחים כשם הרשעים שנאמר בהם (במשלי י, ז) "שם רשעים ירקב", שאין אנו מזכירים שמם כמו שאמרו במסכת יומא (בדף לח ע"ב), אלא היו מעלים ממצולות מים הזידונים שבמצרים את כל חלקי הקדושה השייכים לשורש נשמותיהם לשורשם שבקדושה, עד שעשוה כמצולה שאין בה דגים כמו שאמרו במסכת ברכות (בדף ט ע"ב) ופסחים (בדף קט ע"א), וביותר זכה לכך משה, ולכך אמר לקב"ה (בשמות לג, יב) "ואתה אמרת ידעתיך בשם", כי יִדְעו ה' להקים שם בישראל בכל פרטי בחינותיה של מידת מלכותו יתברך. ובוזה מהתפכת השממה של אחיזת הקליפות, שהיא כענין 'שְמוֹת', להיות לשם ולגילוי כבוד מלכותו יתברך, וכענין 'שְמוֹת'.

מן המקום ההוא

ועיקר הדבר הוא בארץ ישראל, כמו שנפסק הדבר בטור ובשולחן ערוך (יו"ד סי' קמו סעיף טו) שצריך לשרש אחר האלילים ולכנות להם שם גנאי, והביא הפרישה (שם) בשם המהרש"ל שזהו דווקא בארץ ישראל, וכן פסק הש"ך (שם), וביאר זאת בנקודות הכסף (שם) שהוא כמו שלמדו זאת במסכת עבודה זרה (שם) ממה שכתוב 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא', שהוא ארץ ישראל, וכן כתב האור החיים (דברים יב, ג) שבארץ ישראל מוזהרים אנו על זה יותר

מכל הארצות, וכדרך שכתב הרמב"ם (ע"ז ז, א) שהגם שאף בשאר ארצות אנו חייבים לאבד עבודה זרה, עם כל זה אין אנו צריכים לחפש אחריה לְאֶבְדָּהּ, מה שאין כן בארץ ישראל מצוין אנו לחפש אחריה לאבדה מכל ארצנו. וכינוי שמה לגנאי הרי הוא מענפי מצוות איבוד העבודה זרה, כמו שכתב בספר חרדים (מצוות עשה פ"ה, סד). ואף בעת שאין בידינו לאבד העבודה זרה לגמרי, על כל פנים יש בידינו לאבד זכרה בכינוי שמה לגנאי, וכדיוק לשון ספר החינוך (מצוה תלו) שכתב שמשרשי המצוה למחות שם עבודה זרה וכל זכרה מן העולם, ומצוה עלינו לאבד שם עבודה זרה אם יש כח בידינו, אבל אין אנו חייבין לרדוף אחריהם לאבדה אלא בארץ ישראל, בזמן שידינו תקיפה על עובדיה.

לא תעשון כן לה' אלהיכם

כי כאשר אין בידינו כעת לאבד ולשרש העבודה זרה, כח גדול יש בידינו למחות שמה וזכרה מן העולם מתוך שנגדל את שם ה' הנטוע בקרבנו עד שיתהפך הכתוב 'אשר שם שְמוֹת בארץ' להיות לְשְמוֹת בארץ, ובוזה יתגדל כבוד ה' על כל הארץ. וכמו שכתב התפארת שלמה (כפ' אחרי) שמפני שמארץ ישראל מתפשט גילוי כבוד ה' על כל הארץ, לכך כל המקודש מחבירו חרב מחבירו כמו שכתב הרמב"ן (באגרותיו, אגרת ז), והוא ענין כח הכנענים ששלטו תחילה בארץ הקדושה, שהם היו הארורים הטמאים, וכמו שאמר רבי אבא בווהר ויקהל (בדף ריד ע"א) שהיה אַרְנָנָה היבוסני כנגד אחד עשר כוחות הקליפה. ולכך סמך והזהיר הכתוב 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, לא תעשון כן לה' אלהיכם', שאם לא יכריעו ויאבדו העבודה זרה מן הארץ, הרי שנאחזים יותר הקליפות, במקום המקודש יותר חלילה, הוא מקום המקדש, והרי הוא שורש לחורבן חלילה.

ולכך הם עשר מדרגות הקליפות כאמור, שהם עשרה כוחות הטומאה שמצידם הם עשר הטומאות הפורשות מן האדם, וכנגדם עשר קדושות בהם נתקדשה ארץ ישראל, כמו שמנה התנא במשנה כלים (כפ"א), ודייק התנא בלשונו 'עשר טומאות פורשות מן האדם', לרמז שכאשר עשרה כוחות הטומאה האלו יהיו מופרשים מן האדם לעולם לבל יהיו להם חלילה שום אחיזה בו, הנה מתוך נפילת כח הסטרא אחרא יתעלה כח הקדושה, ומיד שורים עליו עשר הקדושות של ארץ ישראל, כי קיימים לעולם ומיד בנפילת הסטרא אחרא הם עולים. והוא על ידי שמזכך ומקדש האדם דרכיו ותהלוכותיו בכל המידות, כמו שכתב הערבי נחל (פ' שלח, דרוש ה) שמתוך טהרת המידות של האדם הולך הוא ומתקדש בכל עשרת קדושות הללו, ובוזה נשפעת שפע הקדושה לארץ ישראל, ונתגלה כוחה להכניע ולבטל לכל אויבי הקדושה, ולפרסם שם כבוד ה' ותפארתו על כל הארץ.

"ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב, ז)

משיעור יום ד' במדבר תשע"ז

א

אז אין נשפעת הקדושה לאדם, כי תלוי הכל בדעתו ואמונתו. ולכך צריך לעשות ככל פעם התחלה בהתבוננות חדשה בהשגת הדעת הקדושת זה הצדיק, ולזכור את יראתו ותורתו וכל קדושתו שהמשיך בעולם (ולכן טוב שיהיה לאדם סדר גם בתנ"ך ומפרשיו באופן שיהיה בקיא בכל כ"ד ספרי נביאים וכתובים, עד שידע את קורות ישראל והצדיקים שבכל דור, ויוכל על ידי לילך בדרכם ולחשוב מהיראה שהיה להם לפני השי"ת, ובוזה יוכל לעורר את זכותם. בכל זמן).

ואמר רבי אבא בווהר תרומה (בדף קמא ע"ב), שכאשר באים לקברות הצדיקים מעוררים בזה את נפש הצדיק, והנפש מעוררת את הרוח, והרוח מעירה את האבות הקדושים בחברון, והם הולכים לעורר את נשמה העליונה, ומתעוררים רחמים גדולים וחס ומרחם הקב"ה על העולם כולו. כי עם נשמת הצדיק באים תמיד רחמי השי"ת, וכשם שבחיינו היה עימו הקב"ה, כך הוא לאחר הסתלקותו, שהשי"ת עימו, וכאשר מזמין אדם את עצמו לעורר את הצדיק, באה השפעה מנשמת הצדיק לאותו המקום, ועימה נמשכים רחמי השי"ת (והמעלה הגדולה היא לעסוק על קברם בתורתם ובדעתם שחקקו בעולם, וזהו נחת רוח גדול לנשמת הצדיק, ובוזה משפיע לאדם העוסק בתורתו את כל ההשפעות הנצרכות לו. והכל הוא רק כאשר הוא לימוד אמיתי, שאין חפץ האדם להשיג בו ועל ידו כי אם את קרבת ה' בזכות זה הצדיק שעוסק הוא בתורתו).

ג

והנה הצדיק בא אל מדרגתו על ידי שהשיג נפש רוח נשמה חיה יחידה, וכשם שהשיג הצדיק לכל חלקי הנשמה, כך בכדי שילך האדם בדרכי הצדיקים

הצדיקים הקדושים שוכני עפר נמצאים הם לעולם במקום הטמנתם, וחלק נפשם שורה על מקום ציון גניות גופם הקדוש כמו שאמר רבי יצחק בווהר אחרי (בדף ע"ב). ויש להם התקשרות גמור בגופם הקדוש, כמוכא בדברים רבה (יא, י) מחביבות נשמתו של משה את גופו הקדוש, ולהבדיל מהרשעים שאין נכנסת נשמתם לגן עדן עד אשר יכלה גופם כמוכא במדרש הנעלם שבווהר וירא (בדף קב ע"א), הנה כנגדם עולים הצדיקים תיכף למקומם הקדוש כמו שאמר רבי אבא בווהר ויקהל (בדף ריד ע"ב), וזה מפני שגם גופם הטהור ראוי היה לעלות עימם לגן עדן.

ומפני שהשיגו הצדיקים לכל חלקי הנשמה בזמן חיותם בגוף, נקראים הם 'חיים' גם לאחר הסתלקותם כמוכא במסכת ברכות (בדף יח ע"א), ובאמת שהוא גם להיפך, שכשם שאין הדעת תופסת ומשגת בהם לאחר סילוקם, שהרי בציונם הקדוש אין נראה לעין כל אדם ענין ציור ומציאות לזה הצדיק, כך הוא באמת גם בזמן חיותם בגוף, שגופם הוא כאבן המונחת על מקום גניותם, וכשם שאבן הציון אין בה כדי לצייר במחשבת האדם את מהות הצדיק, כך אין בראיית פני הצדיק כדי להבין ולידע איזה דבר ממהותו וקדושתו האמיתית.

ב

ולכן כאשר נמצא האדם בסמיכות לצדיקים, או למקום ציונם הקדוש, בזה נחשב הוא שְׁכָן לצדיק, ונמצא הצדיק עם האדם ומזכיר את זכותו ומסנגר עליו. אמנם תלוי הדבר כפי דעתו ואמונתו של אדם, שכאשר ילך ויתבונן מחיל אל חיל להבין ולידע היכן הוא נמצא ובסמוך למי הוא עומד, יזכה שתושפע בו הקדושה, ואם יניח עצמו להיות דש ורגיל בקדושה זו, הנה

והכל כפי השתדלותו בהשגת הנשמה שתשוב לשרות בו, כי הנשמה היא שמפיחה באדם את החיים, ואת הניתוק מן החטא.

ולכן כל עיכוב האדם מלשוב אל השי"ת הוא מפני שחושב שצריך הוא להשיג הרהורי תשובה הרחוקים ממנו מאד, שלכן מתרחק הוא יותר מן התשובה בחושבו שאינה בהישג ידו, ועל זה אמר הכתוב (בדברים ל, יא-יד) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא... כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו", שהיא מצוות התשובה כמו שכתב הרמב"ן (שם), ובזה גילה לנו הקב"ה שהתשובה קרובה אצל האדם מאד מאד, ומפני שחושב שצריך הוא בעצמו להשיג את הרהור התשובה האמיתי, הולך ומתרחק הוא חלילה מדרכי התשובה, באומרו "מי יעלה לנו השמימה... מי יעבר לנו אל עבר הים... ונעשנה" (שם, יב-יג), ועל זה מגלה לנו הכתוב שאין הדבר תלוי אלא 'בפיך ובלבבך לעשותו', שכאשר יבוא האדם במדרגתו כפי יכולתו בפיו ובלבבו שיש לו באותה שעה, הנה בזה לבד תתעורר נשמתו ליתן בו הרהורי תשובה.

ולכן אחר שבא אדם לידי התעוררות וחרטה אמיתית, צריך שיזכור שמחסד השי"ת הוא מה שזכה בהרהור זה, ומחמלת ה' עליו אשר ראה שחפץ ורוצה הוא בתשובה, וכדקדוק לשון רשבי" שם בזוהר חדש שיר השירים (בדף פד ע"ב) שאחר שחישב אדם הראשון בתשובה 'חס עליה קוב"ה' ועשה לו לבושים חדשים, ללמדנו שגם הרהור התשובה שיש לאדם הרי הוא מחסד השי"ת עליו ורחמי עימו.

והנה דרך התשובה היא שתחילה ישוב האדם לשורשו קודם שקיבל את התורה, כי אחר שעבר על התורה צריך הוא לשוב להתחלה, לסיבתו שבגללה קיבל על עצמו את התורה ואמר 'נעשה ונשמע'. והוא שתחילה יבין האדם שיש כאן מלך בעולם, ובזה הוא שב לשורשו שקודם מתן תורה. כי הנה אמרו בשמות רבה (מב, כ) שכיון שבאו ישראל לסיני, קיבלו עליהם מלכותו של הקב"ה וענו כולם קול אחד ואמרו "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), שמתוך שקבלו עליהם את השי"ת למלך עליהם, אמרו 'נעשה ונשמע' וקיבלו את התורה, ולכן היה המשכן כפרה לחטא העגל ופגם המלכות, שהסכים קוב"ה להשרות מלכותו עליהם, ושתהיה השכינה בתוכם כמלך בגדוד, כמו שאמרו בירושלמי שקלים (פ"א ה"ה) ובתנחומא (תרומה, ח) ובשמות רבה (נא, ח). ולכן קודם יום הכיפורים שעושה האדם תשובה על שעבר על דברי התורה, צריך שיקבל על עצמו עול מלכותו יתברך בראש השנה, כי שורש קיום התורה הוא מפני שקבלנו עלינו את קוב"ה להיות מלך עלינו, וכל קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע נמשכת לאדם ביחוד התחנות שב'ברוך שם כבוד מלכותו', כי רק מתוך קבלת עול מלכותו יש קיום ליחוד ה' וקיום התורה.

והמקום בו יכול לקבל האדם עול מלכותו יתברך הוא במדבר, וכך אמר רבי יוסי בזוהר שמות (בדף כא ע"א) שראה משה ברוח קדשו שמזומן המדבר ומסוגל לעול מלכות שמים, ולפיכך "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שמות ג, א). וכמו כן צריך האדם להתבונן כל משך ימי חייו שמבלי מלכות ה' ב"ה הרי הכל הוא כמדבר שאינו ישוב אדם, ובו נחש שרף ועקרב, וכל סיבת הרצון לחיים וקבלת שפע הם אך מפני זה שיש לנו אותו יתברך למלך עלינו, כי השי"ת לבדו הוא מלך עלינו, והוא המנהיג שלנו, והוא שמוביל אותנו, ואליו צריכים אנו להכנע, וצריך שיהיה חקוק לנו בעצמות שלשם זה לומדים אנו את התורה, בכדי שיהיה הוא למלך עלינו, וכל סיבת קיום המצוות על ידינו הוא בכדי שנזכור שמי שברא את השמים והארץ והוציא אותנו מארץ מצרים הוא המלך שלנו, ולו אנו עובדים ומשועבדים, ורק לו נעבוד ונשתחוה לפניו יתברך.

ולכן יסוד התשובה היא האמונה במלכות ה' ב"ה עד שיהיה האדם יכול להתבונן בכך שיש לו מלך והוא נכנע לו ומכיר במלכותו, ומבלי שמקבל על עצמו את עול מלכותו יתברך הרי שאין לו כל ענין בזה העולם, והוא כחי במדבר השומם, ורק מתוך קבלת עול מלכותו יתברך חפץ הוא לעשות ולשמע את כל דברי התורה, ובכל זה חוזר האדם אל ההתחלה ואל השורש של קיום התורה ויהיה יכול לילך בדרך התשובה, כי בזה הרי הוא כמקבל את התורה מחדש, שתיכף שמקבל האדם על עצמו את השי"ת למלך עליו שורה השכינה על ראשו כמו שאמר רשבי" בזוהר תרומה (בדף קס ע"א). והיא שמחדשת את האדם ועבודתו, וכענין הכתוב 'ויפח באפיו נשמת חיים'.

והנה המחשבה ממלכות ה' ב"ה היא מתוך הדבקות בדרכו של שמואל הנביא, שהוא הראשון למושחים את מלכי ישראל כמו שאמר רבי ברכיה באסתר רבה (פתיחתא, ט), והנה שמואל הנביא היה מבני קהת כמו שאמרו במדבר רבה (ג, א), ולכן קורח חישב להמלט מגהיזים אחר שצפה שעתידי שמואל לעמוד ממנו

צריך הוא להשיג לכל חלקי הנשמה לפי ערכו ומדרגתו. והנה השגת הנפש תלויה ביראה, וענין היראה הוא קיום היראה בפועל, שהוא מתוך שמירת מצוות התורה בעשה ולא תעשה וכמו שאמר רשבי" בתיקוני"ז (בתיקון כב, בדף סד ע"א), ולכן בכדי שישג מדרגת נפש יש לו לשמור את מצוות התורה במצוות עשה, ולהשמר מלעבור על כל מצוות לא תעשה וכל דברי חכמים.

והשגת הרוח הוא מתוך עסק התורה, כי כל שאין לאדם התמדה בתורה הקדושה ביום ובלילה, אינו יכול להשיג למדרגת הרוח, ובאמת שכל הקשר של האדם לרוחניות, וכל האמונה בעולם הבא ותחיית המתים, וכל הקשר לקב"ה, תלוי הכל בהשגת דבר ממדרגת הרוח, וזה אי אפשר בלתי העסק התמידי בתורה הקדושה, וכאשר יש לאדם ניתוק מהתורה הרי שהוא נחשב כמנותק מכל ענין רוחני, ועל זה נאמר (בראשית יז, יד ועוד) "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", שנכרתת חלילה נפש האדם מן הרוח כמו שאמר רבי אבא שם בזוהר תרומה (בדף קמב ע"ב), וכמוא בדברי רבנו האר"י בספר הליקוטים (פ' לך לך) ובליקוטי תורה (פ' בא), ומפני כך אין לו אמונה בתחיית המתים והשארת הנפש ועולם הבא, ובזה הוא מתנתק מכל אור התורה שהוא פנימיות החיים, כמו שכתוב (דברים ל, כ) "כי הוא חיין", שכל חיות ואמונה ואמונה בחיך שהם עולם הבא תלויים בעסק התורה הקדושה. וזהו שדרש רב אבדימי בר חמא בר חסא במסכת שבת (בדף פח ע"א) מה שנאמר במתן תורה (בשמות יט, יז) "ויתיצבו בתחתית ההר", שכפה עליהם הר כגיגית, לומר שאילו לא תקבלו את התורה שם תהיה קבורתכם, לומר שאילו לא תקבלו את התורה, הרי שגם בחייתכם תהיו חשויים כמתים כמו שאמרו שם במסכת ברכות (בדף יח ע"ב) שהרשעים בחייתם קרויים מתים, לכן דעו זאת שלטובתכם וחיותכם אתם מקבלים אותה.

והנה בכדי שיבוא אדם וישג למדרגת 'נשמה' צריך הוא לדרך ה'תשובה' כמו שאמר רבי אבא שם בזוהר תרומה (בדף קמב ע"א), והוא משמעות 'תשובה' שהוא נוטריקון 'תשוב ה', שתשוב הנשמה למקומה. והנה באמת אין בכח האדם להרהר דבר אמת בתשובה, כי אחר שחטא אין יכול להתיר עצמו מהקליפה ובית האסורים, כי החטא מכניס באדם אכזריות וטפשות עד שאינו מבין ואינו יודע כלל מריחוקו ואינו יכול להתחרט באמת מכל ליבו, ולכן התשובה באה ונשפעת מלמעלה למעלה, ממדרגת נשמה הרומזת לכתר, כמו שאמר רשבי" בזוהר חדש רות (בדף ק ע"ב) 'ומיניה יתער לבר נש תשובה', וכמו שדרש בזוהר בראשית (בדף כז ע"א) מה שכתוב (בראשית ב, ז) "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים", שזוהי שכינה עליונה הרומזת לתשובה, ולכן וכאשר מתחיל אדם לחשוב מכל ענין של תשובה, שמתחיל לחשב את דרכיו ומפנה את עצמו לעסוק בתשובה, הנה בזה קורא הוא ומעורר נשמתו שהיא מרוממת ממנו, והוא דקדוק לשון רשבי" בזוהר חדש שיר השירים (בדף פד ע"ב) על אדם הראשון ש'כיון דחשיב תשובה לבתר דאתתרך מגן עדן' (-שהרהר בתשובה לאחר שנתגרש מגן עדן), חס עליו הקב"ה ועשה לו לבושים חדשים, שאחר שחשב בענין התשובה, המשיך לו הקב"ה לבושי נשמה חדשים שעל ידם תהיה לו דרך תשובה אמיתית.

כי הנה הנשמה אין בה כל חלק מן החטא כי היא 'נשמת חיים' שהרי תיכף קודם שבא אדם לידי חטא פורשת הנשמה ממנו כדי שתשאר בטהרתה, וכמו שאמר שם רשבי" בזוהר חדש שה"ש (בדף פד ע"ב) שאחר שנתפתה אדם הראשון לחטוא תיכף הסתלקו ממנו כל האורות העליונים ונשמתו שהייתה מזיהרא עילאה אור הדעת השלם, ולכן היא שיכולה ליתן ולתקוע בלב האדם הרהור תשובה וחרטה אמיתית מתוך עומק הלב, כמו שאמר רשבי" בזוהר לך לך (בדף עט ע"ב) שהנשמה שהיא התשובה, היא שמתגברת כנגד צד הנחש לשבור אותו על ידי ההכנעה שבעבודת התשובה. ולכן צריך שיעורר האדם את עצמו ויחשוב ככל יכולתו בענין התשובה, ומתוך כך תופיע עליו רוח טהרה מנשמתו, וכענין הכתוב 'ויפח באפיו נשמת חיים', ויתעורר בליבו הרהור תשובה אמיתי, שעל ידי הרהור אחד כדבעי מעומק הלב יכול לזכות לכל חיי עולם הבא.

וכל מה שיש לאדם פעמים בהם מתעורר הוא בתשובה אמיתית, בא הדבר מתוך התעוררות הנשמה על ידי כל אותם פעמים בהם היה מחשב ומשתדל בתשובה ולא עלתה בידו, כמו שכתוב (בשה"ש ה, ה) "קמתי אני לפתוח לדודי" ואמר רשבי" בזוהר חדש לך לך (בדף לא ע"א) שזוהי הנשמה החופפת אצל הגוף וחפצה לעוררו לעשות תשובה, כי הנשמה היא ככתר מעל האדם ורוצה תמיד להכנס בליבו ליתן בו הרהור תשובה, והוא ענין שתנא דבי רבי ישמעאל במסכת יומא (דף לט ע"א) שהבא ליטהר אומרים לו המתן, שהמתן' הוא סוד הכתר והנשמה, וכענין שכתוב (באיוב לו, ב) "כתר לי זעיר", שמשמעו 'המתן' כמו שפירש רש"י (שם), שהבא להטהר ולחשוב מענין התשובה הרי שתיכף נכנס הוא לדרך התשובה, עד שתתעורר נשמתו ליתן בו הרהור תשובה אמיתי,

כמו שאמרו שם במדבר רבה (יה, ח), והיה חביב שמואל לפני הקב"ה עד שנתן לו לעשות מהקץ חורף, כמו שאמרו בדברים רבה (י, ב) שבא אליהו ועשה את החורף קיץ, ובא שמואל ועשה את הקיץ חורף, ועוד אמרו (שם, ג), שהקב"ה מוריד גשמים ושמואל מוריד גשמים, ואמרו עוד שם (ג, ה) שהיו כל ימיו שלמים לפני השי"ת והעלה עליו הקב"ה כאילו שפט את ישראל כל ימי חייו, כנאמר בו (שמואל א' ז, טו) "וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו", והרי כל ימיו נ"ב שנה היו כמו שאמרו במסכת תענית (בדף ה' ע"ב), וארבעים שנה היה עלי קיים ולא יכול היה לשפוט בפני רבו, וב' שנים שמלך שאול הרי מ"ב, נשתייר שם עוד י' שנים שבהם שפט את ישראל ונשא עליו משאן, אלא שהיה מעלה עליו הקב"ה כאילו כל ימיו שהיה בעולם בתכלית הנצחיות השלמה, וזהו משום שכל חפצו ורצונו היו בתכלית כל התכליתין עוד מתחילת עבודתו, וכל תכליתו ורצונו ומטרתו וכל עבודתו היתה מתוך התבוננות ומטרה זו האמורה, שיהיה ה' ב"ה למלך על ישראל.

ולכן כאשר באו אליו זקני ישראל ואמרו לו "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים" (שמואל א' ח, ה), נאמר תיכף "וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו" (שם, ו), ועוד קיווה שמואל שרק בו אינם חפצים אך לא מאסו בה' למלך עליהם, ועל כך השיבו השי"ת "כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם" (שם, ז), שמאסו בדרך שאתה מלמד ומביאם להיות תחת מלכות ה' ב"ה, ובזה שאמרו 'ככל הגוים', פגמו בשורש והתחלה שקבלו עול מלכות שמים במדבר ואמרו 'נעשה ונשמע', כי בחרו בזה כביכול להיות ככל הגוים שלא רצו בקבלת התורה.

ח

אמנם באמת אין יכולים אנו להסיר מעלינו עול מלכותו יתברך, אחר שכרתנו עימו בריתות הרבה, וכפי שבימי יחזקאל כאשר רצו ישראל לפרוק מעליהם עול מלכות שמים ואמרו נהיה ככל הגוים, אמר להם הקב"ה (ביחזקאל כ, לב-לג) "העולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן, חי אני נאום ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלך עליכם", כי הוא יתברך לבדו מלך עלינו לעולם בכריתת ברית נצחיית. ולכן עבד עברי החפץ לישאר בעבדותו בבית אדונו נרצע באזנו, כי מאחר שרואה אדנות בבשר ודם מכחיש הוא בזה מלכותו יתברך שקיבלנו ברצון בהר סיני כששמענו "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה), ולפיכך נרצע הוא באזנו כמו שאמר רבי יוחנן בן זכאי במסכת קידושין (בדף כב ע"ב), כי בזה מעורר הוא את חטא העגל שמרדו ישראל במלכותו יתברך תיכף אחר קבלת התורה כמו שאמר רשב"י בזה כי תשא (בדף קצב ע"א), מפני שכל מלכות מלבד מלכות השי"ת מסתירה היא את מלכותו יתברך, ולפיכך גם פטורים העבדים מקבלת עול מלכות שמים כמובא במשנה ברכות (א, ג), ואמרו בירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) שנלמד זאת מעצם קבלת מלכות שמים שהוא "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", שהוא מי שאין לו אדון אלא הקב"ה, יצא העבד שיש לו אדון אחר.

אמנם מאידך נאמר בתורה (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך", והיא מצווה מן התורה כמו שאמרו בספרי (שופטים, קנז), וכן הביא החינוך (במצוה תצז), וכמובא במסכת סנהדרין (בדף יט ע"ב) כל פרטי מצווה זו, אלא שיש מלכות שהיא לכתחילה כרצונו יתברך ויש מלכות שהיא בדיעבד, כי יש מלכות שהיא מלכות השי"ת ויש מלכות המסתירה את מלכותו יתברך. כי באמת כל מה שיש מלך ומנהיג הוא דיעבד, ולכן רצה משה רבנו שלא ילך בשר ודם לגאול את ישראל אלא הוא יתברך בעצמו יגאלם וילך לפניהם, וכמו שאמר משה ליהושע (במדבר יא, כט) "מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם", וכל שחפצים ישראל במלך שיגלה להם ויביאם למלכות ה' ויגלה להם ממלכותו יתברך, הנה זהו מלכות שחפץ בה השי"ת. ולכן מלכותו של מלך המשיח היא מלכות כפי שרצה השי"ת לכתחילה, כי מלכותו של מלך המשיח אינה מלכות לעצמה, וכל מהותה היא גילוי מלכות ה' בכל העולמות.

והחילוק הוא ברצון של ישראל, שכאשר ירצו ישראל את השי"ת למלך ויחפצו שהוא יתברך ינהיג אותם, אז יבוא משיח בכדי להביאם לידי קרבה למלכות ה', וכן במצרים כאשר זעקו ורצו שהוא יתברך ינהיג אותם ויוציא אותם מתחת שלטון בשר ודם של פרעה, כמו שכתוב (בשמות ב, כג) "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים", הנה בזה נאמר תיכף בסמוך (בשמות ג, א) "ומשה היה רועה", ואמרו בשמות רבה (ב, ד) שהיה מתוקן לגאולה, היינו שהיה מתוקן ומזומן לכך שתיכף שירצו ישראל את מלכות השי"ת וימאסו במלכות בשר ודם, מיד יבוא אליהם משה לגאלם.

אמנם כאשר ביקשו ישראל מלך משמואל, לא ביקשו זאת בכדי לבוא לידי קרבה למלכות ה', אלא כדי להיות ככל הגוים שיש להם מלך בשר ודם המסתיר את מלכות ה', ועל כך אמר השי"ת 'כי אותי מאסו ממלך עליהם'. ולכן צריך האדם לחשוב בתשובה ולקרב אצלו את הנשמה שתיתן בו חרטה, ויתבונן בעצמו, האם מאס בכך שיהיה השי"ת למלך עליו, והאם חפץ בסתר ליבו להיות מוסתר ממלכותו יתברך ולהיות ככל הגוים, וכך כאשר יחשוב האדם ממידת מלכותו יתברך הרי שהולך ומתקרב הוא אצל התשובה, ובזה חוזר הוא ושב להתחלה כאמור, וכענין הכתוב (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה'", שיראת ה' היא קבלת עול מלכות שמים, והיא הראשית וההתחלה בכל עבודתו יתברך.

ט

והנה כשיבוא מלך המשיח יגלה לנו הקב"ה כמה מיוחד כל אחד ואחד מישראל, ולא כמו עתה בגלות שכאשר רואים אדם שיש לו רבנות מלכות או נשיאות מתכופפים הכל לפניו ואינם נחשבים לידו למאומה, היינו שכולם למטה והוא למעלה, והוא תוקף ענין הגלות, אמנם שיבוא מלך המשיח יגלה הקב"ה על ידו איך שכל בר ישראל הוא ענין וסוד עצום ויקר לפניו יתברך שאין למעלה ממנו. כי על אף שיהיה למלך המשיח כל מלכות וכבוד המלכות, ירומם בזה ויביא כל יהודי להיות כבני מלכים, כנאמר (בשמות יט, י) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", וכמו שאמר רשב"י במסכת שבת (בדף סז ע"א ועוד) שכל ישראל מלכים הם, וכן אמרו במדבר רבה (ב, א) שכל ישראל ראויים למלכות, וזו מלכות שהיא מלכות לכתחילה, שאין כל מלכות אחר המסתירה את מלכות ה' ב"ה.

ובכדי שיזכה האדם למדרגה זו של המלכות צריך הוא להשגת הנפש, שזהו על ידי קיום מצוות מעשיות, אמנם כאשר קלקל האדם בענין המלכות מתוך שמרד וחטא לפני ה' ב"ה, צריך הוא לאור התשובה, שהיא שתשיבה אל מדרגת מלכותו. כי הנה על ידי התשובה נעשה כתינוק שנולד כמובא בויקרא רבה (א, ג) ובזה נמשכת עליו הארה עצומה ונשגבה ממקום עליון מאד, שאחר שעושה האדם תשובה על כל אשר חטא וקלקל לפניו יתברך, ומתבונן על כל שהוא יתברך מלך עליו, הנה בזה משיג מדרגת נשמה שהיא עליונה על כל כאמור, ולכן יהיו כל מצוותיו מאירות ביתר שאת ונמשך אור עצום על מדרגת נפשו, וכן הוא בהשגת מדרגת הרוח שהיא על ידי עסק התורה כאמור, שכאשר עשה האדם תשובה שהיא כענין ראש השנה וקבלת עול מלכותו יתברך באמת, הנה מתוך כך כאשר בא לעסוק בתורה ומאירה בו מדרגת הרוח, יזכה ויבוא על ידי עסק התורה למעלה נפלאה מאד, ומחזרת התורה אחר אדם כזה הלומד לפני השי"ת מתוך עול מלכות שלמה.

והוא המעלה הגדולה שיש לאדם בקרבה לצדיקים בני מעלה באמת, כי הנה השגת מדרגות 'חיה' ו'יחידה' אינם מושגים אלא לצדיקים גדולים, ועל זה אמר רשב"י במסכת סוכה (בדף מה ע"ב) וסנהדרין (בדף צז ע"ב) ראינו בני עליה ומועטין הם, אמנם כאשר דבק האדם בדרכי הצדיקים ושכן הוא להם כאמור, משפיעים הם לו מדרגות מאור נשמתם בחסד חיים, ומתוך כך בכח עסק התורה בדרך הנכון יכול האדם לבוא גם להתנוצצות ממדרגות אלו של החיה והיחידה.

וענין מדרגת 'חיה' הוא שכאשר שורה אותה המדרגה על הנשמה, הנה בזה הוא כמו שיש על האדם תפילין על ראשו תדיר, היינו שאינו חוטא, כי מדרגת 'חיה' היא כנגד החכמה והתפילין של ראש, הבא לאדם אחר שהשיג מדרגת נשמה ותשובה, וכענין שאמר רשב"י בתיקונ' (בתיקון סט, בדף קטו ע"ב) על אדם הראשון ש'בתר דהרהר תשובה אדם לתתא, הדרא לבושא לגבי מוחא, דאיהו אבא קרקפתא דתפילי, ואתחבר מוחא דאיהו חכמה באימא' (-אחר שאדם הראשון רהר בתשובה בהיותו למטה, בזה חזר הלבוש שהוא אבא להביש את המוחא סתימאה של אריך, שאבא הוא כעין הבתים של התפילין המלבישים את הפרשיות שבתוכם, שהם סוד המוחא סתימאה, ואז נתחבר המוח שהוא חכמה דהיינו אבא באימא בסוד היחוד), היינו שנמשכת מדרגת חיה לשרות על הדעת השלם שהשיגו בתשובה כדבעי, ועל ידה אינו שב לסורו, ואין אצלו מקום לחטא כלל. והוא קבלת עול מלכות שמים תמה, והיא שלימות הדבקות במלכות השי"ת כאילו נמצא האדם תדיר לפני המלך, ולכן אינו חוטא. וכאשר דבק האדם בדרכי אלו הצדיקים כאמור, יכול לבוא לכל המדרגות כולם, ואין דבר שנמנע מן האדם להשיג מתוך כל התורה ודרכי הצדיקים שמסרו את נפשם בכדי שכל בר ישראל יהיה יכול להשלים את כל חלקי נפשו עד שיבוא לתכלית הנצחית והשלם.

קחו חלק במפעל הקודש

יחזקאל

אדון בני אנוש
רועה ישראל ויחזקאל

המעונינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות

076.5995991 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com